

*Postimehes ilmunud ülevaade opteerumise seisukorrast juuni algul 1920. Te-
gutsemise olud. Eesti Vabariigi esindajatele ja Venemaa eestlastele tehtavad
takistused. Moskva Kontroll-Opteerimise Komisjoni esimees Kartau.
Tšitšerin. Lenin. Moskvast arreteeritud eestlased Põrk, Jürvetson, Kauba, Piir.
Eestlaste varade natsionaliseerimine. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.*

Postimees (nr. 147), 5. juuni 1920, lk. 1

Opteerimise komisjoni esimehe hra Kartau jutul.

Missuguste raskustega meie saatkondadel Moskwast ja Peterburis wõidelda tuleb, missugustes oludes isegi Wenemaa kõrgemad komisjonid töötavad ning kuidas meil kõige wäiksemad ja arusaadavamad asjad seal koguni esimehe järgu suurustele wõimata kõwadeks pähkliteks on muutunud, sellest on raske täielikku pilti saada. Toome siin mõned äärjooned, et wähegi walgustada seda olukorda ja lugjale pilti anda sellest, kuidas kõik on muutunud selles kommunistlikes riigis.

Saatkondade korter.

Ehk küll enamlastel peale rahutegemise kohe Eesti komisjonite sinnasõidust teada oli, suutsid nad Moskwast ainult üks päew enne saatkonna sinna jõudmist korteri muretseda, kust endised elanikud wälja olid aetud. Korteriiks oli määratud endine pensionaat, mille seinad nüüd kütmatuse tagajärjel täiesti ära on hallitanud, ainult üks *wäike pliit* on terwele komisjonile määratud toidu walmistamiseks. Korter on igatepidi kitsas ja wilets. Samasugune on ka korter Peterburis, kus opteerijaid wastu tuleb wõtta *trepil* (sic) peal, korterikitikuse pärast.

Siis praeguse aja esimene käskjalg — *telefon* — selle saamiseks tuleb mitu korda kirjalikult ja suusõnal komisjoni esimehel pöörata wälisasjade komisari Tshitšerini ja tema abi Karahani poole, kuid päewad kaowad, aga telefoni ikkagi ei saa, hoolimata Tshitšerini lubamistest. Pika ootuse ja nõudmise järele saadakse lõpuks soowitaw aparaat seina külge. Siis samasugune raske protseduur seisab ees, enne kui ühendust Peterburiga alamkomisjoni-
ga saab. Kui see lõpuks korda läheb, siis selgub, et telefoni saab tarwitada ainult ühelt poolt — saab M. Peterburi telefoneerida, kuid Peterburist Moskwast wälja kutsuda ei saa. Tallinnaga pole aga Moskwa ja Peterburi komisjonitel korda läinud ühendust luua. On tunda igal pool, et wõim walitseb koh-
tade peal. Antakse teada, et neile ei tule mitte ette kirjutada, nemad teawad ise, mis teha ja mida mitte.

Praegu on komisjonid omale ise korterid otsinud ning on loota, et neil korda läheb neid saada. Sel korral oleks Moskwa adress: Малая Кисловка 5 ja Peterburis Английск. пр. 4.

Wahekord meie komisjoni ja Wenemaa wõimude wahel.

Wälisasjade komisariaat on meie saatkonna wastu wäliselt wäga wiisakas olnud. On tunda, et need asutused, kellel wäljamaaga tegemist on, wastutulelikud ja wiisakad on, teised asutused aga on tihti hoolimatud ja lasewad alati wälja paista, et nemad oma tahtmise järele otsustawad. Iseäranis kõigewõimuline iseäralikkude wolitustega kontrrewolutsiooni wastu wõitlemise komisjon — näitab oma tegudes, et tema wäljaspool ja kõrgemal kommissaritest seisab. Toome ühe näituse: Moskwas wangistati mitu sada eestlast, nende hulgas Moskwa Eesti seltskonna tegelased — *Põrk, Jürwetson, Kauba ja Piir* — kuid kõiki süüdistati nõukogude Wenemaa wastases tegewuses, Poolamaa huwides spioneerimises jne. Wangistatud istusid juba kauemat aega kinni, ilma et neid üle oleks kuulatud.

Kui *Kartaul* wälisasjade kommissariaadis pikkade nõudmiste ja isiklikku wastutuse peale nende wabastamist korda läks nõutada, selgus, et iseäralik komisjon wangistatud eestlasi ei wabasta ega seda ei mõtlegi teha. Uuesti Tshitsherini poole pöörates, seletas wiimane: „Oleks seltsimees *Lenin* Moskwas, siis oleks wõimalus iseär. komisjoni poolt wabastamist saada, praegu on aga *Lenin* maal — kuid ma katsun siiski”. Lõpuks wabastati eestlased hra Kartau ja kommissar Tshitsherini wastutusel.

Opteerimise töö

on wõimatu raske. Rahulepingu põhjal on kodanikkudel õigus ühe aasta jooksul opteerida, praegu on 4 kuud juba mööda läinud, — tähendab jääb järele weel ainult 8 kuud, mille aja jooksul meie oma töö lõpetama peame.

Moskwa komisjon saab muidugi kergesti Moskwas asuwate eestlastega kokku, seniajani on juba 5000 isikut soowi awaldanud Eesti kodanikuks saada. — 500 palwet on suudetud läbi waadata ja Wene wälisasjade kommissariaat on 150 isiku kohta oma nõusolemist awaldanud. Seda wähest arwu tuleb sellega seletada, et alguses on tööl palju takistusi, ja iga wäheha asja pärast tuleb pikki põhimõttelisi küsimusi Wenemaa nõukogudega lahendada.

Postimees (nr. 148), 7. juuni 1920, lk. 2

Eestlaste kodumaale tulemise tingimised Wenemaal.

Missuguste raskustega wäljarännanud eestlastel tuli wõidelda kodumaal, kus nende eest igasugused teated wäljarändamise kohta 60 aasta eest seitsme luku taga warjul hoiti, seda teame meie kirjanikkude tööd, kui ka mõne wana hallpea seletuse järele. Praegu waewab Wenemaal eestlasi samasugune wiletus ja raskus kodumaale tuleku eel. Esiteks ei ole ajalehti kuigi suurel arwul ja need ei kirjuta arusaadawal põhjusel mitte eestlaste kodumaale tagasipääsemise wõimalustest. Telegraafi wõib ainult ameti asjus tarwitada, kirjad posti peal reisiwad lühikest maad mitu nädalat, raudteel sõiduks saawad ainult delegaadid ja ametiesitajad luba, siia juure tuleb weel nõutada wagunis koha- saamise luba. Kuid waatamata kõige sarnaste „Egiptuse pimeduste” peale, on

eestlased üle suure Wenemaa ikkagi teada saanud, et midagi on sündinud Wenemaa ja Eesti wahel. Igalt poolt, Tashkendist, Kaukaasiast, Lõuna-Wenemaalt, tulewad saadikud Moskwa, kuigi neil wõimata raskusi tuleb kanda. Umbkaudsete arwude järele peaks meil Wenemaal umbes 250.000 eestlast olema, nendest tuleb igatahes 100.000 inimest Eestimaale. Peterburis arwatakse umbes 40.000 eestlast, kubermangus 80.000 eestlast olewat, neist on 50 prots. opteerijaid.

Opteerimise komisjonite tegewus peab laienema.

Meil on aega jäänud ainult 8 kuud weel rahulepingu põhjal kodanikka Wenemaalt koju tuua. Kui wähegi arwesse wõtta seda olukorda, milles töötada tuleb, seda asjaolu, et meil asunikka Wenemaal *igas kubermangus* on, seda wõimude wõimu, mis kohtade peal ennast „ülemwalitsejana” tunda annab, siis on selge, et komisjonid ainult kahes kohas oma töödega 8 kuu jooksul ka Wene wõimude kõige paremal wastutulekul toime ei wõi saada. Seni on Wene wäliskommissariaadi poolt *ainult Moskwas* eestlasi Eesti alamateks tunnistanud, kuna nad Peterburile seda õigust anda ei tahtnud. Nüüd on korda läinud asja nii kaugele wiia, et ka Peterburis Wene kommissariaat wõib juba lõpuotsusi teha. Hra Kartau arwamisel tuleks meil sarnaseid komisjone weel Rostowis Doni ääres, Simbirskis ehk Samaras ja Omskis ellu kutsuda, kes siis peaaegu iseseiswalt wõiks töötada. Peab ütlema, et sarnase loa saamiseks Wene wõimude poolt takistusi ees on, kuid meie peame sellest üle saama, meie peame nõudma, et kõigi eestlaste soowid kodumaale tulekuks wõimalikult täidetud saaksid.

Eestlaste warandused Wenemaal.

Need warandused, mis eestlased pale higis on suutnud maa seest wälja wõtta, on nüüd küll natsionaliseeritud, kuid osa warandustest on ikkagi omanikkude tarwitada, ja see hoiab lootust alal, nagu tuli tuha all, et weel mitte kõik kadunud pole.

Ka kujutawad Wenemaal olejad asja omale selgelt silmade ette, et kodumaa neid mitte suurel määral toetada ei suuda, kuigi ta seda soowib. Sellest warandusest, mis nii suurte jõupingutustega saadud, pole mitte kerge lahkuda ja sellepärast lööwad paljud opteerijad kahtlema, kui peaks juhtuma, et warandusi kaasa ei saa tuua. Waranduste otsustamise juures tekib küsimus, mis ajast peale tuleb eestlasi Wenemaal lugeda Eesti riigi alamateks? Siin on punkt, kus huwid mõlemil poolel kaugele lahku lähewad. Esialgu on segakomisjonis suusõnalikult kõneldud 2. webruarist 1920, kui päewast, millal Eesti-Wene rahuleping alla kirjutati. Selle järele ei käiks waranduste kohta wäljaantud ja antawad dekreedid, mis peale seda termini on, mitte enam eestlaste kohta.

Kuid Wene wõimumehed on tegelikult asjaga juba ette rutanud ja seletanud dekreediga, et warandusi peale selle, kui eestlased juba endid opteerinud on, nendelt ära ei tohi wõtta, kuna enne aga wõib. Sellega on tegelikult nüüd maksma pandud dekreet, mis eestlastele luusse ja lihasse lõikab. Tähendab, enne wõetakse igasugune warandus ära ja siis kui eestlane paljaks on kooritud wõib tema opteerimise paberid saada. Siin on punkt, mille ärakaotami-

seks meie saatkonnad kui ka walitsus kõige waljumini peawad Wene walitsuse ees protesteerima. Meie ei wõi seda lubada, et meie rahwa osa, kellel *rahulepingu põhjal* täielik õigus on kodumaale tulla, selle õiguse tarwitamise eest ennast paljaks peab rööwida laskma. Meie ajakirjandus, peab sarnase teguwiisi naelutama häbiposti ja terwele ilmale teatawaks tegema.

Kes on äratulejad?

Nüüd alles selgub, kui palju meil eestlastel igasugu tehnikuid, insenerisid, wäljaõppinud ametimehi, meistrid, jne. on, kuid kodumaal walitsew wõõras wõim weeretas nad kõik laiale Wenemaale. Nemad on esimesed, kes ära tulla tahawad, et kodumaa ülesehitamisest sõna kõige otsekohesemas mõttes osa wõtta ja kaasa aidata.

Siis on põllumehed, see Eesti rahwa kehalise ja waimlise jõu selgroog — kõik soowi awaldanud omal pinnal tööd teha. Wenemaal teeb meie põllumeeste põlwe see weel raskemaks praegu, et kuigi sellekohane dekreet awaldamata, suuri ettewalmistusi selleks tehakse, et *lõikust natsionaliseerida*. — Wiiakse see läbi, siis wõetakse sellega põllupidamisel igasugune pind alt ära ja kui nüüd igal pool suured hulgad söötis maad silma paistawad, siis wõime kindlad olla, et tulewikus *ainult* söötis maa järele jääb.

Kuid ei tohi unustada, et nüüd ka sarnased isikud, kes enne eestlastest midagi teada ei tahtnud, korraga Eesti alamateks saada tahawad ja weel sarnasel kujul, et neil lubataks Wenemaale jääda, kuna nad ainult perekonna Eestisse saadawad. Siis on ka ajutisi soowijaid, nii kauaks kui „see raske aeg üle läheb”. Noh, niisuguste eestlaste ees saawad küll meie piirid kinni olema.

Mis on aga kodumaa oma suguwendade wastuwõtmiseks teinud?

Need põlluharijad, kes suurel hulgal Wenemaalt tulemas, ei mahu mitte linnadesse, turba ehk põlewa kiwi kaewandustesse ära, nemad on põlised põllumehed ja meie põllutöoministeeriumil seisab uus raske ülesanne ees, kuidas muretseda Wenemaalt tulejatele elamiseasemeid, kuidas ja kust anda neile maid. Need on põlewad küsimused, mis warsti päewaküsimusteks ähwardawad saada, siis, kui eshelooid juba liikuma hakkawad — *üle piiri — kodumaale*.